

Kunstenfestivaldesarts confronteert de 'weldenkende kunstminnaar' met de wereld

Kritisch pleidooi voor verbeelding en traagheid

Laat kunst je de wereld of de mensen rondom je beter begrijpen of anders bekijken? Het Kunstenfestivaldesarts (KFDA) verkent die vraag grondig.

PIETER T'JONCK

Drie jaar geleden toonde Renzo Martens de film *Enjoy Poverty* op KFDA. In die onvergetelijke prent doorkruist hij Congo om armoede in kaart te brengen. Hij wil mensen ook bijbrengen hoe ze aan hun ellende kunnen ontsnappen door ze zelf te exploiteren, in plaats van de 'vruchten' ervan over te laten aan oorlogsfoto's of ngo's.

Dat laatste mislukt. Alle hulpinstaties, van de Wereldbank over de UNHCR tot de pers, blijken lokale mensen de toegang tot lucratieve posities als fotograaf of hulpverlener te weigeren. Er blijft hem als kunstenaar niets over dan de Congolezen te adviseren gelukkig te zijn in hun armoede. Het is een duivelse conclusie: ze kaatst alle *loopholes* van een rationele, dan wel menslievende kijk op wereldproblemen terug naar het publiek, zonder oplossingen te bieden.

Sindsdien bleef Martens (maatschappij-)kritische kunst maken.

Maar in tegenstelling tot de horden kunstenaars die met symbolische acties de wereld willen verbeteren, denkt hij na over de rol van die kunst zelf in mistoestanden. In een *lecture-performance* over zijn *Institute for Human Activities (IHA)* (●●●●●) draait hij het mes stevig in de wonde.

'Gentrification'

Kritische kunst, merkt hij op, stelt symbolische daden op godvergeten plekken. Soms levert dat lokaal ook een mooi moment op. Echt 'werken' doet die kunst echter pas als ze belandt in kunstbiënnales en musea in het Westen. Het effect is dan allerm minst symbolisch. Integendeel: ze geeft de economie van die steden een forse boost. In het zog van de kunst komen immers winkels, designers en ondernemingen en ontwikkelaars. 'Gentrification' heet dat bekende, bewust geïnitieerde proces. Richard Florida leverde er de ideologische onderbouw voor in *The rise of the creative class*.

Waarom mensen opsluiten in de dwangbuis van één identiteit?

Martens stelt nu voor om de plek waar kritische kunst symbolisch opereert te laten samenvallen met de plek waar ze getoond wordt. Zo zouden niet alleen ideële, maar ook economische baten van kunst die plek ten goede komen. Het IHA test dat in de praktijk door vijf jaar lang de *gentrification* van een plek op de evenaar in Congo te bevorderen. Met kunst dus. Het IHA koos niet zomaar een plek: ze behoort tot een palmolieplantage van Unilever. Van die palmolie maakte de multinational o.a. Sunlightzeep. De lokale arbeiders werden echter, ook nu nog, genadeloos uitgeroepen. Pittig detail: Unilever is een grote kunstsponsor, o.a. in Tate Modern London.

Met korte films, zoals een verslag van de stichtingsconferentie van het IHA, demonstreert Martens zijn idee. Als een koele kikker die de kosten en baten afweegt. Je herkent de Martens uit *Enjoy Poverty*. Je voelt ook met je klompen aan dat dit wellicht nooit lukt, en wel omdat niemand bij ons wil dat het lukt... Op een duivelse manier zet Martens de weldenkende kunstminnaar zo voor het blok van de blinde vlek in zijn kunstliefde. Niemand anders op KFDA gaat er zo hard tegenaan.

Heiner Goebbels toverde ons in *When the Mountain Changed*

● Beeld uit *Institute for Human Activities* van Renzo Martens: kritiek op de arbeidsomstandigheden in Congo. © RV

Its Clothing met een koor van Sloveense meisjes een mooi beeld van volwassen worden en vertrekken. Af en toe zit daar een weerhaakje in: de meisjes zijn lang niet zo braaf als je zou denken. Maar je komt hier wel zonder kleerscheuren door.

Mette Edvardsen en Antonia Baehr zeuren langer door in je hoofd. Beiden houden een tegendraads pleidooi voor verbeelding en traagheid. Edvardsen vroeg voor het project *Time Has Fallen Asleep in the Afternoon Sunshine* (●●●) aan een groep mensen om

een boek van buiten te leren. Zo werd het deel van wie ze zijn, ook als ze het opzeggen voor de bezoekers van de Koninklijke Bibliotheek. Dat biedt een tragere, diepere verhouding tot literatuur en verbeelding.

Rare beesten

Om dezelfde reden vroeg de Duitse Antonia Baehr aan vrienden om voor haar een stuk te maken rond een dier dat sinds 1500 uitgeroeid is. Pakweg een dodo. Daar puurde ze theaterminiaturtjes uit. Haar innemende bonhomie (letterlijk: Baehr poseert altijd als man in ouderwets pak met foulard en lefdoekje) verdwijnt dan plots. Rare beesten en vreemde passies verschijnen.

Toch staan die niet op gespannen voet met haar 'gewone' verschijning. De verdwenen diersoorten stellen dezelfde vraag als haar dandyachtige pose als (ook al verdwenen) goedlachse biedermeier: waarom laten we ons in godsnaam meeslepen in een wereld die traagheid, fantasie en spel verruilde voor genadeloze discipline? Waarom iedereen opsluiten in de dwangbuis van één identiteit? Baehr stelt die vraag indringend.

Institute for Human Activities (Renzo Martens), Wiels, zaterdag 11/5 om 18u. Mette Edvardsen nog te beleven tot en met 25/03. www.kfda.be